Božo Jovanović

OMLADINA DONJEG ZAGONA

Prije drugog svjetskog rata, a to se može reći i za ranije razdoblje, organizirane omladinske djelatnosti u Donjem Zagonu nije bilo. Sigurno se zna, da nije postojala niti jedna organizacija mladih, kulturno-prosvjetno ili sportsko društvo ili grupa. Zabavni život odvijao se kroz neredovne nedjeljne plesne priredbe.

Težnje za organizovanijim kulturno-zabavnim i političkim životom omladine su postojale, ali se one nisu mogle ostvariti. Tako je rujna 1938. godine od omladinaca Josipa Baričevića-Jačina, Bože Baričevića-Lukina i Ivana Deranje-Nikičina potekla inicijativa za osnivanje »Omladinske čitaonice« u Donjem Zagonu.[1] U tome se naročito isticao Josip Baričević-Jačin, koji je 1937. godine završio građansku školu. On je kroz popularizaciju knjige i potrebu da se ona čita, stvarao klimu za osnivanje »Omladinske čitaonice«. Do ostvarivanja inicijative nije došlo zato što nisu postojale nikakve materijalne mogućnosti.

Takva je aktivnost omladine bila sve do travanjskih događaja 1941. godine, kada je Jugoslavija okupirana. Poslije okupacije kod omladine se počeo pobuđivati veći interes za zbivanja u zemlji uz neposrednije viđenje i suočavanje s nastalim prilikama i teškoćama.

Od jeseni 1941. godine neposrednijim utjecajem organizatora ustanka Tome Strizića, Milana Mataije, Blaža Kalafatića, Ladislava Vivode, Bože Baričevića — Lukina u Donjem Zagonu su uspostavljene veze i kontakti sa simpatizerima Komunističke partije Jugoslavije. Kroz te kontakte počeo je rad na pripremama ljudi, prvenstveno omladine, da uzmu aktivno učešće u narodnooslobodilačkom pokretu. I već 13. prosinca 1941. godine talijanski fašisti hapse omladince Josipa Jovanovića — Bućanova i odvode ga u zatvor u Crikvenicu, a zatim u Fužine i Delnice. Hapšen je zbog aktivnog i organiziranog rada i veze koju je održavao s Božom Baričevićem — Lukinim.

Krajem prosinca 1941. godine u Donjem Zagonu u prisutnosti Tome Strizića, Milana Mataije, Nikole Cara — Crnog, Ladislava Vivode i Bože Baričevića — Lukina, održan je masovni sastanak na kojem je položena partizanska zakletva.[2] Nakon objašnjavanja ciljeva narodnooslobodičke oružane borbe, koje je objasnio Toma Strizić, i polaganja partizanske zakletve pojedini omladinci su se javili da odmah stupe u partizanske redove. Za vrijeme održavanja sastanka omladinci su se nalazili na osiguranju.

Istog dana poslije masovnog sastanka osnovana je partijska ćelija od 4 člana.[3]

Ta dva događaja stvorili su uvjete za daljnje organiziranije djelovanje na pripremi omladine za masovnije učešće u NOB-u. U veljači 1942. godine osniva se MNOO Donji Zagon od 7 članova.[4] Kao rezultat sveukupne aktivnosti, organizacione i političke, već 27. veljače 1942. godine 16 omladinaca dobrovoljno odlazi u Zagonjski partizanski logor koji je osnovan u Rujniku, i to: Pavao Deranja — Nikolin, Nikola Baričević — Matin, Božo Jovanović — Osičin, Ivan Deranja — Trtak, Ivan Deranja — Nikičin, Mate Baričević — Gojkov, Mijat Baričević — Nikolin, Nikola Peričić — Dupljakov, Josip

Baričević — Jačin, Josip Baričević — Stjepanov, Nikola Jovanović — Grgurov — Ćupica, Ivan Baričević — Đekov, Juraj Baričević — Đekov, Ivan Baričević — Baća, Jure Rubčić — Tralješin i Nikola Baričević — Rošin.[5] Tada se već nalazio kao komandir partizanskog logora u Rujniku omladinac Božo Baričević — Lukin koji je početkom veljače 1942. godine došao iz Bribirskog partizanskog logora, a u partizane je otišao 11. kolovoza 1941. godine. Sve to govori o postupnom, ali i sve masovnijem uključivanju omladine u NOB-u.

Zbog toga što su im se već braća nalazila u partizanima i sumnje da rade za partizane, uhapšeno je i odvedeno u koncentracione logore i 14 omladinki i omladinaca i to: u drugoj polovini ožujka 1942. godine, Ana Baričević — Hilarijeva, Mate Baričević — Matin, Milka Baričević — Matina, Stjepan Baričević — Stjepanov, a 22. svibnja 1942. godine Ana Baričević — Jakovljeva — Jačina, Ivan Baričević — Ivanov — Gojkić, Jela Baričević — Jakovljeva — Jačina, Josip Baričević — Stjepanov — Rošin, Ana Deranja — Nikolina — Filipinina, Mijat Deranja — Nikolin — Filipinin, Marica Deranja — Nikolina — Nikičina, Genoveva Jovanović — Ivanova — Sirinkina, Josip Jovanović — Antonov — Bućanov i Mate Jovanović — Jurjev — Zezo.

Zbog istih razloga uhapšeno je i zatvoreno 9 omladinaca, omladinki i pionira i to: u drugoj polovini ožujka 1942. godine, Ana Baričević — Matina (Đekova), Marica Baričević — Matina (Đekova), Marija Baričević — Antonova, Jela Baričević — Stjepanova (Stipšina), Zdenka Baričević — Jakovljeva (Đekova), Zita Baričević — Antonova, Marica Jovanović — Antonova (Vukićeva), a u svibnju i 22. svibnja 1942. godine, Ana Deranja — Nikolina (Nikičina) i Pero Baričević — Stjepanov (Rošin).

Koncem travnja 1942. godine u dvorištu Bokonjine kuće u Donjem Zagonu, održan je sastanak sa grupom omladinaca i omladinki na kojem je Božo Baričević — Lukin saopćio da su postali članovi SKOJ-a i to: Josip Jovanović — Bućanov, Mate Jovanović — Zezo, Ivan Baričević — Gojkić, Ana Deranja — Nikičina, Jela Baričević — Stipšina i Ana Deranja — Nikolina. Na sastanku je bio i Josip Baričević — Jačin.[6] Tada im je objašnjena uloga i zadaci SKOJ-a i njihovi neposredni zadaci i obaveze, kao i to da će se kroz kratko vrijeme održati sastanak na kom će se birati sekretar aktiva SKOJ-a.

Uslijed nastale situacije u Donjem Zagonu (česta hapšenja i odvođenja u zatvore i koncentracione logore, neprijateljske tzv. majske ofanzive, paljenja i prinudna raseljavanja sela) sastanak se nije održao, tako da do osnivanja aktiva nije došlo. Međutim, svih 6 omladinki i omladinaca, kojima je saopćeno da su postali članovi SKOJ-a, od tada su aktivno radili i izvršavali zadatke. Ti zadaci su bili upoznavanje i priprema omladine za uključivanje u NOB-u, prikupljanje životnih potreba za partizane, hrane, dijelova odjeće i drugo.

Takva aktivnost omladine, posebno SKOJ-evaca nastavlja se sve do 4. lipnja 1942. godine, kada je izvršena partizanska akcija na Sv. Antonu na talijanske vojnike.[7] Zbog gubitaka koje je u toj borbi imala, talijanska vojska je istog dana izvršila odmazdu nad narodom Donjeg Zagona. Na svirep način ubili su člana MNOO Pavu Rubčića i smrtno ranili omladinca Ivana Peričića — Dupljasova, a sav narod, osim nekoliko pojedinaca koji se nisu zatekli kod kuće, odveli u zatvore i koncentracione logore, prinudno ga ras-

selili, a većinu kuća spalili i porušili. Tada nitko od omladinaca nije odveden u koncentracione logore, jer su svi oni koji su nekog svog imali u partizanima već odvedeni, a to je već poimenično navedeno.

Od tada pa do kapitulacije Italije 1943. godine omladinci i omladinke koji se nisu nalazili u zatvorima i koncentracionim logorima ostali su u Novom Vinodolskom, ili su otišli živjeti u Podravinu i druga područja Hrvatske. U svibnju 1942. godine četiri omladinke su otišle u bribirski civilni partizanske logor.

Poslije kapitulacije Italije u jesen 1943. godine, članovi 24 obitelji koji su živjeli u Novom Vinodolskom i koji su se nalazili u zatvorima i koncentracionim logorima vratili su se u svoje popaljeno i porušeno selo, da u njemu nastave život i daljnje organizirano učešće u NOB-u.

Već studenog 1943. godine na masovnom sastanku naroda biran je ponovno SNOO Donjeg Zagona od 5 članova.[8] Zatim je 14. siječnja 1944. godine ponovo osnovana partijska ćelija od 6 članova.[9] U partiju su primljene i dvije skojevke, Ana Deranja — Nikičina i Ana Deranja — Nikolina, koje su birane i u SNOO.

Samo nekoliko dana kasnije u siječnju 1944. godine osnovan je aktiv SKOJ-a,[10] a za sekretara je birana Milka Baričević — Matina, koja se isticala u dotadašnjem radu. Članovi aktiva postali su: Gena Jovanović — Sirinkina, Jela Baričević — Stipćina, Marica Jovanović — Vukićeva, Mate Baričević — Matin i Josip Baričević — Rošin.

U radu aktiva SKOJ-a i organikaciji USAOH-a čestu, i sasvim konkretnu pomoć je pružao Josip Baričević — Jačin iz Donjeg Zagona, član kotarskog komiteta KPH i član Kotarskog i Okružnog odbora USAOH-a za kotar Novi i Hrvatsko primorje. On je početkom studenog 1942. godine primljen za člana kotarskog komiteta SKOJ-a za kotar Novi, a u proljeće 1943. godine biran je za sekretara istog komiteta.[11]

U drugoj polovini 1944. godine za sekretara aktiva SKOJ-a birana je Gena Jovanović — Sirinkina, koja je zajedno sa starijom sestrom Antom izvršavala brojne zadatke, prenoseći stvari i materijal iz Novog Vinodolskog za potrebe partizana. Pri izvršavanju jednog zadatka otkrivena je i prilikom masovnog hapšenja 22. svibnja 1942. godine uhapšena je i odvedena u zatvor u Novi Vinodolski, a kasnije u zatvor u Italiju. Osuđena je na 3 godine zatvora. U fašističkim zatvorima ostala je do kapitulacije Italije i još neko vrijeme iza toga. Svojom dokazanom odlučnošću i revolucionarnom aktivnošću služila je za primjer ostalima. Na dužnosti sekretara aktiva ostaje sve do oslobođenja zemlje.

Organizaciono i politički učvršćena skojevska, odnosno omladinska organizacija s uspjehom je izvršavala mnogobrojne i složene zadatke. Ističu se samo neki od njih: idejno-političko djelovanje, rad na mobilizaciji boraca za NOV i POJ, prikupljanje podataka o neprijateljskim snagama, vršenje stražarske dužnosti, izvršavanje kurirskih zadataka, održavanje veze između aktivista u Novom Vinodolskom i organa vlasti i organizacija na slobodnom području, te prenošenje informacija, poruka i raznog materijala za obostrane potrebe, rad za potrebe NOV — prenošenje opreme, živežnih namirnica, sanitetskog i drugog materijala, pranje i krpanje rublja i drugo, prikupljanje hrane za NOV i ranjene i bolesne borce, donošenje morske

vode i iskuhavanje soli, koja je mijenjana za kukuruz za potrebe obitelji i NOV, angažiranje u kosidbi i spremanju sijena za potrebe NOV, vojnopozadinskih organa i obitelji boraca NOV i POJ, učestvovanje u izvršavanju zadataka za vrijeme borbi, koje je vodila 14. brigada 19 DUD. za oslobođenje Donjeg Zagona, kao i druge zadatke.

Tako su poslije kapitulacije Italije pri Komandi mjesta Novi na razmještaju i spremanju materijala i opreme više od 2 mjeseca neprekidno radile omladinke, Marica Jovanović — Markovičina, Zora Jovanović — Sirinkina i Marica Jovanović — Vukićeva.

U zapisniku sa sjednice KNOO Novi od 11. kolovoza 1944. godine stoji: Donji Zagon danas sudjeluje u pokretu i osjeća se veliki polet u radu i to ponajviše kod omladine . . .[12]

Općinski NOO Novi na svojoj sjednici 10. srpnja 1944. godine razmatrao je problem svoje prehrane. Konstatirano je, da su materijalne prilike u prehrani kod naroda slabe i da su novčano potpuno iscrpljeni, tako da im je kotar dodijelio pomoć od 50.000 kuna za nabavku hrane s neoslobođenog teritorija. Nešto se hrane nabavilo iz samog mjesta (misli se na Novi), koju je omladina iz Donjeg Zagona prenijela . . .[13]

»Primorski vjesnik« glasilo jedinstvene narodno oslobodilačke fronte Hrvatske od 29. kolovoza 1944. br. 132 u rubrici Kroz Primorje navodi: »Zločin okupatora u kotaru Novi kroz 3 godine«. Sva ta divljaštva samo su potakla narod kotara Novi na još odlučniju borbu. Narod kotara Novi privržen je narodnooslobodilačkoj borbi, i daje sve za svoje borce. Tako je selo Donji Zagon dalo svojoj vojsci 62 kg. žita, kojeg su dan ranije žene i omladina donijele iz Slovenije za svoje potrebe . . .[14]

U vojnoj bolnici IV JA u Crikvenici 1945. godine na zbrinjavanju i njegovanju rannjenika dobrovoljno su radile Ana Baričević — Jačina, Ana Jovanović — Pavina, Marica Jovanović — Vukićeva, Gena Jovanović — Sirinkina i Ana Deranja — Nikičina.

Može se navesti mnogo ovakvih i sličnih primjera koji govore o angaziranosti omladine Donjeg Zagona. U svim tim aktivnostima isticali su se članovi SKOJ-a od kojih se posebno ističe: Ana Deranja — Nikičina, Gena Jovanović — Sirinkina, Ana Deranja — Nikolina, Jela Baričević — Stipšina, Milka Baričević — Matina, Marica Jovanović — Vukićeva, Ana Baričević — Hilarijeva i Ana Jovanović — Pavina.[15] To je bila takva omladinska, a naročito SKOJevska organizacija čiji su članovi uvijek bili spremni i odlučni, da prime i izvrše svaki zadatak bez obzira na težinu i rizik, i s takvim entuzijazmom i borbenošću, danju i noću, na slobodnom i poluoslobođenom teritoriju, za vrijeme neprijateljskih pokreta i ofanziva i u neprijateljskoj blokadi u Novom Vinodolskom.

Po svojoj smjelosti, odlučnosti i hrabrosti naročito se isticala omladinka Ana Deranja — Nikičina, koja je 1944. godine kroz neprijateljsku žicu iz Novog Vinodolskog prenijela jugoslavensku zastavu skrivenu ispod svoje haljine. Ona je kao aktivan član SKOJ-a i KPJ u studenom 1943. godine birana za člana SNOO, zatim u listopadu 1944. godine za sekretara partijske ćelije, predsjednicu SNOO i predsjednicu JNF.

Zbog svoje zapažene odlučnosti i aktivnosti kao član SKOJ-a i KPJ omladinka Ana Deranja — Nikolina birana je za člana SNOO-a i tajnicu JNF.

Na osnovi postignutih rezultata u izvršavanju zadataka u toku 1944. i 1945. godine omladina Donjeg Zagona koja je 95 posto bila ženska (omladinci su se nalazili u jedinicama NOV i POJ) više puta je isticana za primjer i pohvaljivana od Kotarskog komiteta SKOJ-a i Kotarskog odbora USAOH-a za Novi Vinodolski.

U oružanoj borbi u jedinicama NOV i POJ poginulo je 8 članova SKOJ-a: Pave Deranja — Nikolin, Ivan Baričević — Đekov, Mate Baričević — Gojkov, Nikola Baričević — Matin, Nikola Peričić — Dupljakov, Mijat Baričević — Nikolin i Mijat Deranja — Nikolin, svi 1943. godine i Dragan Baričević — Lukin, 1944. godine.

Na izvršavanju zadataka 17. srpnja 1943. godine poginula je Mladenka Jovanović — Vukićeva, a 24. ožujka 1944. godine Žarko Rubčić — Mijatov. Oni su poginuli s tek navršenih 13 godina života.

Na putu borbe za ostvarivanje ciljeva NOB-a bilo je teškoća, prepreka, opasnosti, i zbog toga i pojedinačnih kolebanja kojima je omladina i njena SKOJevska organizacija prkosila i uspješno odolijevala. Evo o tome i nekih brojnih pokazatelja za razdoblje od 1941. — 1945. godine: od 37 boraca NOV i POJ 24 je omladinaca i omladinki (trojica omladinaca koji nisu uračunati u ovaj broj su ispoljili kolebljivost i napustili partizanske redove, dezertirali 1942. godine, a četvrti omladinac Nikola Jovanović — Grgurov izdao je ciljeve NOB-a zbog čega je u 1. brigadi 13. PGUD osuđen na smrtnu kaznu). Njihovi postupci nisu se negativno odrazili na ostale omladince i omladinke.

Od 32 aktivista koji su djelovali na terenu 16 je omladinki i omladinaca, a od toga broja četvorica su bili na dužnosti sekretara aktiva SKOJ-a, sekretara partijske ćelije, predsjednika SNOO i predsjednika i tajnika JNF: od 67 lica koja su se nalazila u koncentracionim logorima u zemlji, Italiji i Njemačkoj, 19 su omladinci i omladinke i četvoro djece od rođenih u logorima do 3 i pol godine starosti: od 22 hapšena i zatvarana lica 12 su omladinke i omladinci, a od toga broja četvorica su stariji pioniri. I dalje: od 12 poginulih boraca NOV i POJ 8 su omladinci, a od 12 žrtava fašističkog terora 2 su omladinca, 1 omladinka i 1 dijete. Od 24 primljenih u KPJ 15 su omladinke i omladinci, a od toga 4 su primljeni na terenu i 11 u jedinicama NOV i POJ. A od 35 primljenih u SKOJ 18 je primljeno na terenu, a 17 u jedinicama NOV i POJ. Četvorica omladinaca su nosioci »Partizanske spomenice 1941«: Božo Baričević — Lukin, Josip Jovanović — Bućanov, Ivan Deranja — Nikičin i Juraj Baričević — Đekov. U jedinicama NOV i POJ na rukovodećim dužnostima nalazilo se 14 omladinaca od komandira ili političkog delegata voda do političkog komesara bataljona i zamjenika političkog komesara odreda. Kao politički delegat voda poginuo je Nikola Baričević — Matin.

Iz iznijetih brojnih podataka i svega što je rečeno može se konstatirati da je omladina Donjeg Zagona u razdoblju od 1941—1945. godine masovno i veoma angažirano sudjelovala u oružanoj narodnooslobodilačkoj borbi i drugim vidovima borbe i otpora. Stoga se zaključuje, da je omladina Donjeg Zagona svojom organiziranom aktivnošću i borbenošću uspješno izvršila zadatke koji su se pred nju postavljali i time dala svoj doprinos u borbi za slobodu, bolji i sretniji život svoje i budućih generacija.

LITERATURA I SJEĆANJA POJEDINACA UČESNIKA U NOB-i

[1] Biografija Josipa Baričevića — Jačina napisana 1946. godine.

[2] Prema sjećanju učesnika masovnog sastanka Bože Baričevića — Lukina, Mate Baričevića — Hilarijeva, Jure Jovanovića — Osičina, Ivana Deranje — Nikičina, Mate Jovanovića — Zeze, Petra Baričevića — Josina, Bože Jovanovića — Osičina, Jure Baričevića — Đekova i drugih.

[3] Prema sjećanju Bože Baričevića — Lukina koji je bio prisutan na sastanku i tada primljenih u Komunističku partiju Jugoslavije Petra Baričevića — Josina i Ivana Peričića — Bljute.

[4] Prema sjećanju drugova koji su tada postali članovi MNOO Donji Zagon Jure Jovanovića — Osičina, Ivana Jovanovića — Dorčića i Ivana Peričića — Bljute.

[5] Vinodolski zbornik I/1977. strana 227.

[6] Prema sjećanju tada primljenih u SKOJ Ivana Baričevića — Gojkića, Ane Deranja — Nikičine, Mate Jovanovića — Zeze, Ane Deranja — Nikoline i Bože Baričevića — Lukina, koji je prisustvovao sastanku kao komandir novljansko-zagonjskog partizanskog logora.

[7] Vinodolski zbornik I/1977. strana 228.

[8] Prema izjavama i sjećanjima, tada izabranih članova SNOO Jure Jovanovića — Osičina, Ante Deranje — Nikoline i Ane Deranja — Nikičine.

[9] Iz partijskih dokumenata i sjećanja Ane Deranja — Nikoline, Jure Jovanovića — Osičina i Ane Deranja — Nikičine.

[10] Prema sjećanju podatke su dali Milka Baričević — Matina, Ana Deranja — Nikolina, Ana Deranja Nikičina i Jure Jovanović — Osičin.

[11] Vinodolski zbornik 4/1985. strana 215.

[20] Fotokopija zapisnika sa sjednice KNOO za kotar Novi Vinodolski od 11. kolovoza 1944. godine strana 1.

[13] Zapisnik sa sjednice Općinskog NOO Novi 10. srpnja 1944, gospodarski odjel. Dokumenti Viševica u NOB-i 1941—1945., str. 348.

[14] Dokumenti Viševica u NOB-i 1941—1945., str. 431.

[15] Podatke dali Milka Baričević — Matina, Ana Deranja — Nikičina, Jure Jovanović — Osičin i Ana Jovanović — Vukićeva.